

*Додаток
до листа департаменту освіти
і науки облдержадміністрації
від 25.03.2022 № 1589/0/211-22*

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо проведення бесід зі здобувачами освіти з питань уникнення
враження мінами і вибухонебезпечними предметами**

Фахівці цивільного захисту рекомендують вчителям і батькам обов'язково проводити з дітьми бесіди щодо поводження з невідомими предметами і пристроями.

Під вибухонебезпечними предметами слід розуміти будь-які пристрої, засоби, підозрілі предмети, що здатні за певних умов вибухати.

До вибухонебезпечних предметів належать:

- вибухові речовини – хімічні з'єднання або суміші, здатні під впливом певних зовнішніх дій (нагрівання, удар, тертя, вибух іншого вибухового пристрою) до швидкого хімічного перетворення, що саморозповсюджується, з виділенням великої кількості енергії і утворенням газів.

- боєприпаси – вироби військової техніки одноразового вживання, призначені для враження живої сили супротивника.

До боєприпасів належать:

бойові частки ракет;

авіаційні бомби;

артилерійські боєприпаси (снаряди, міни);

інженерні боєприпаси (протитанкові і протипіхотні міни);

ручні гранати;

стрілецькі боєприпаси (набої до пістолетів, карабінів, автоматів тощо);

• піротехнічні засоби:

патрони (сигнальні, освітлювальні, імітаційні, спеціальні);

вибухові пакети;

петарди;

• ракети (освітлювальні, сигнальні);

гранати;

димові шашки.

• саморобні вибухові пристрої – пристрої, в яких застосований хоча б один елемент конструкції саморобного виготовлення:

саморобні міни-пастки;

міни-сюрпризи, що імітують предмети домашнього побуту, дитячі іграшки або речі, що привертають увагу.

Зазвичай, при знаходженні серійних мін, снарядів, гранат дорослі негайно викликають фахівців, які огорожують район ураження і знешкоджують небезпечні знахідки.

Інша справа – діти. Природна цікавість спонукає їх до небезпечних експериментів. Діти підкладають боєприпаси у багаття, випробують їх на міцність ударами, намагаються розібрати, приносять додому, у двір, до закладу освіти. Тому так важливо пояснити здобувачам освіти наслідки подібних дій, навчити правилам поведінки у таких ситуаціях.

У разі знаходження вибухонебезпечного пристрою **ЗАБОРОНЕНО:**

наближатись до предмета;

пересувати його або брати до рук;

розряджати, кидати, вдаряти по ньому;

розпалювати поряд багаття або кидати до нього предмет;

приносити предмет додому, у табір, до закладу освіти.

Необхідно негайно повідомити поліцію або дорослих про знахідку!

Земля таїть багато небезпечних знахідок, на які можна натрапити під час прогулянок лісом, походів і стати їх жертвами, навіть, не підозрюючи про це.

Під час прогулянок в лісі або в туристичному поході:

1) ретельно вибирати місце для багаття. Воно повинно бути на достатній відстані від траншей і окопів, що залишилися з війни;

2) перед розведенням багаття в радіусі п'яти метрів перевірити ґрунт на наявність вибухонебезпечних предметів щупом (або обережно зняти лопатою верхній шар ґрунту, перекопати землю на глибину 40 – 50 см);

3) користуватися старими багаттями не завжди безпечно, адже там можуть виявитися підкинуті військові “трофеї” або такі, що не вибухнули;

4. у жодному випадку не підходити до знайдених багать, що горять (особливо вночі).

У цьому багатті може виявитися предмет, що може вибухнути.

Практично всі вибухові речовини чутливі до механічних дій і нагрівання. Поводження з ними вимагає граничної уваги і обережності.

Слід пам'ятати, що розмінуванням, знешкодженням або знищенням вибухонебезпечних предметів займаються тільки підготовлені фахівці-сапери, допущені до цього виду робіт.

Злочинці зазвичай поміщають вибухонебезпечні предмети в звичайні портфелі, сумки, банки, пакунки і потім залишають у багатолюдних місцях.

У такому разі важко відрізнити сумку з вибухівкою від такої ж сумки, залишеної забудькуватим пасажиром у громадському транспорті.

Часто такі міні-пастки мають досить привабливий вигляд. Відомі випадки застосування їх у авторучках, мобільних телефонах, гаманцях, дитячих іграшках.

Тому бездоглядні предмети в транспорті, кінотеатрі, магазині, на вокзалі, улиці тощо вимагають особливої уваги.

Є декілька ознак, що дозволяють припустити, що маємо справу з вибуховим пристроєм. **Слід звертати увагу на:**

припарковані біля будівель автомашини, власник яких невідомий або державні номери якої не знайомі мешканцям, а також коли автомобіль давно непорушно припаркований;

наявність у знайденому механізмі антени або приєднаних до нього дротів; звуки, що лунають від предмета (цокання годинника, сигнали через певний проміжок часу), мигтіння індикаторної лампочки;

наявність джерел живлення на механізмі або поряд з ним (батарейки, акумулятори тощо);

наявність розтяжки дротів або дротів, що тягнуться від механізму на велику відстань.

Якщо знайдений предмет видається підозрілим, потрібно повідомити про нього дорослого, працівників поліції чи ДСНС.

Якщо знайдено забуту річ у громадському транспорті, доречно опитати людей, які знаходяться поряд. Бажано встановити, кому річ належить або хто міг її залишити. Якщо господаря встановити не вдається, потрібно негайно повідомити про знахідку водія (кондуктора).

У разі знаходження підозрілого предмета у під'їзді будинку, потрібно опитати сусідів, можливо, він належить їм. У разі неможливості встановити власника – негайно повідомити про знахідку до найближчого відділення поліції, до військкомату, органів місцевого самоврядування, підрозділу ДСНС за телефоном “101”, “112”.

Якщо підозрілий предмет знайдено в установі, потрібно негайно повідомити про знахідку адміністрацію.

У разі знаходженні вибухонебезпечного пристрою:

1. Негайно повідомити чергові служби органів внутрішніх справ, цивільного захисту;

2. Не підходити до предмета, не торкатися і не пересувати його, не допускати до знахідки інших людей;

3. Припинити всі види робіт в районі виявлення вибухонебезпечного предмета;

4. Не користуватися засобами радіозв'язку, мобільними телефонами (вони можуть спровокувати вибух);

5. Дочекатися прибуття фахівців; вказати місце знахідки та повідомити час її виявлення.

У випадку, коли в будинку знайдено вибуховий пристрій й здійснюється евакуація:

одягніть одяг з довгими рукавами, щільні брюки і взуття на товстій підошві (це може захистити від осколків скла);

візьміть документи (паспорт, свідоцтво про народження дітей тощо), гроші; під час евакуації слідуйте маршрутом, вказаним органами, що проводять евакуацію. Не намагайтеся скоротити шлях, тому що деякі райони або зони можуть бути закриті для пересування;

тримайтеся подалі від обірваних ліній енергопостачання.

Якщо будинок (квартира) опинилися поблизу епіцентру вибуху:

обережно обійдіть всі приміщення, щоб перевірити чи немає витоків води, газу, спалахів тощо. У темряві в жодному випадку не запалюйте сірника або свічки, *користуйтеся ліхтариком*;

негайно вимкніть всі електроприлади, перекрийте газ, воду;

з безпечного місця зателефонуйте рідним та близьким і стисло повідомте про своє місцезнаходження, самопочуття;

перевірте, чи потребують допомоги сусіди.

Опинившись поблизу вибуху, стримайте свою цікавість і не намагайтеся наблизитись до епіцентру, щоб розгледіти або допомогти рятівникам. Найкраще, що можна зробити – залишити небезпечне місце.

До того ж, варто знати, що зловмисники часто встановлюють вибухові пристрої парами, щоб, через деякий час після вибуху першої з них, пролунав другий вибух.

Зловмисники розраховують на те, що після першого вибуху на його місці зберуться люди, у тому числі й представники силових структур, і при повторному вибуху жертв буде набагато більше.

Отож:

не слід робити самостійно жодних маніпуляцій із знахідками або підозрілими предметами, що можуть виявитися вибуховими пристроями;

виявивши річ без господаря, треба звернутися до працівника поліції або іншого посадовця; не можна торкатися знахідки;

не користуйтеся мобільним та радіозв'язком поблизу підозрілої знахідки.

Для поштової кореспонденції з пластиковою міною характерна надмірна товщина, пружність, вага не менше 50 г і ретельна упаковка. На конверті можуть бути різні плями, проколи, можливий специфічний запах. Повинно насторожити настирне бажання вручити лист неодмінно в руки адресата і надписи на кшталт: “розкрити тільки особисто”, “особисто в руки”, “секретно” тощо. Підозрілий лист не можна відкривати, згинати, нагрівати або опускати у воду.

Поради керівнику закладу освіти:

Останнім часом почастишали випадки телефонних повідомлень про замінування приміщень та виявлення підозрілих предметів, що можуть виявитися вибуховими пристроями.

На такий випадок пропонуємо заходи попереджувального характеру:

- посилити пропускний режиму при вході і в'їзді на територію закладу, пильнувати системи сигналізації і відеоспостереження;
- проводити обходи території закладу і періодичну перевірку складських приміщень на предмет своєчасного виявлення вибухових пристроїв або підозрілих предметів;
- організувати проведення спільних із працівниками цивільного захисту, правоохоронних органів інструктажів і практичних занять з питань дій у разі загрози або виникнення надзвичайних подій.

У разі виявлення підозрілого предмета працівниками закладу освіти чи здобувачами освіти потрібно негайно повідомити правоохоронні органи, територіальні органи управління з питань цивільного захисту.

До прибуття оперативно-слідчої групи керівник закладу освіти повинен дати вказівку співробітникам знаходитись на безпечній відстані від знайденого предмета.

У разі потреби – евакуювати людей згідно наявного затвердженого плану евакуації.

Потрібно забезпечити можливість безперешкодного під'їзду до місця виявлення підозрілого предмета автомашин правоохоронних органів, співробітників територіальних органів управління з питань цивільного захисту, пожежної охорони, невідкладної медичної допомоги, служб експлуатації, забезпечити присутність осіб, що знайшли знахідку, до прибуття оперативно-слідчої групи.

У всіх випадках керівник закладу освіти дає вказівку не наближатися, не чіпати, не розкривати і не переміщати підозрілу знахідку, зафіксує час її виявлення.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо проведення бесід з здобувачами освіти з питань поведінки
у надзвичайній ситуації

Що потрібно робити у надзвичайній ситуації?

Правила безпечної поведінки у надзвичайних ситуаціях

1. У разі загрози ураження стрілецькою зброєю:

закрити штори або жалюзі (заклеїти вікна паперовими стрічками)
для зниження ураження фрагментами скла;
вимкнути світло, закрити вікна та двері;
зайняти місце на підлозі в приміщенні, що не має вікон на вулицю
(ванна кімната, передпокій);
інформувати різними засобами про небезпеку близьких чи знайомих.

2. У разі загрози чи ведення бойових дій:

закрити штори або жалюзі (заклеїти вікна паперовими стрічками)
для зменшення ураження фрагментами скла. Вимкнути живлення, закрити воду
і газ, загасити (вимкнути) пристрої для опалення;
взяти документи, гроші і продукти, предмети першої необхідності, медичну
аптечку;
відразу залишити житловий будинок, сховатися у підвалі або
у найближчому сховищі;
попередити сусідів про небезпеку, допомогти людям похилого віку і дітям;
без крайньої необхідності не залишати безпечне місце перебування;
проявляти крайню обережність; не варто панікувати.

3. Якщо стався вибух:

уважно озирнутися навколо, щоб з'ясувати вірогідність небезпеки
подальших обвалів і вибухів, чи не висить з руїн розбите скло, чи не потрібна
комусь допомога;
якщо є можливість – спокійно вийти з місця пригоди. Опинившись
під завалами – подавати звукові сигнали. Пам'ятайте, що за низької активності
людина може вижити без води упродовж п'яти днів;

виконати всі інструкції рятувальників.

4. Під час повітряної небезпеки:

відключити живлення, закрити воду і газ;
загасити (вимкнути) пристрої для опалення;
взяти документи, гроші і продукти, предмети першої необхідності, аптечку;
попередити про небезпеку сусідів і, у разі необхідності надати допомогу
людям похилого віку та хворим;
дізнатися, де знаходиться найближче до укриття. Переконатися, що шлях
до нього вільний і укриття знаходиться у придатному стані;
як якнайшвидше дійти до захисних споруд або сховатися на місцевості.
Дотримуватися спокою і порядку.
Без крайньої необхідності не залишати безпечного місця перебування.
Слідкувати за офіційними повідомленнями.

5. Під час масових заворушень:
 зберігати спокій і розсудливість;
 під час знаходження на вулиці - залишити місце масового скупчення людей,
 уникати агресивно налаштованих людей;
 не піддаватися на провокації;
 надійно зачиняти двері.

Не підходити до вікон і не виходити на балкон. Без крайньої необхідності не залишати приміщення.

6. Якщо Вас захопили у заручники і Вашому життю є загроза:
 намагатись запам'ятати вік, зріст, голос, манеру говорити, звички тощо злочинців, що може допомогти їх пошуку;
 за першої нагоди намагатись сповістити про своє місцезнаходження рідним або поліції;

намагатись бути розсудливим, спокійним, миролюбним, не піддавати себе ризику;

якщо злочинці знаходяться під впливом алкоголю або наркотиків, намагатись уникати спілкування з ними, оскільки їхні дії можуть бути непередбачуваними;

не підсилювати агресивність злочинців своєю непокорю, сваркою або опором;

виконувати вимоги терористів, не створюючи конфліктних ситуацій, звертатися за дозволом для переміщення, відвідання вбиральні тощо;

уникати будь-яких обговорень, зокрема політичних тем, зі злочинцями;
 нічого не просити, їсти все, що дають;

якщо Ви тривалий час знаходитесь поряд зі злочинцями, постаратися встановити з ними контакт, визвати гуманні почуття;

уважно слідкувати за поведінкою злочинців та їхніми намірами, бути готовими до втечі, пересвідчившись у високих шансах на успіх;

спробувати знайти найбільш безпечне місце у приміщенні, де знаходитесь і де можна було б захищати себе під час штурму терористів (кімната, стіни і вікна якої виходять не на вулицю – ванна кімната або шафа).

У разі відсутності такого місця – падати на підлогу за будь-якого шуму або у разі стрільби;

при застосуванні силами спеціального призначення сльозогінного газу, дихати через мокру тканину, швидко і часто блимаючи, викликаючи сльози;

під час штурму не брати до рук зброю терористів, щоб не постраждати від штурмуючих, які стріляють по озброєних людях;

під час звільнення виходити швидко, речі залишати там, де вони знаходяться, через ймовірність вибуху або пожежі, беззаперечно виконувати команди групи захоплення.

7. При проведенні тимчасової евакуації цивільного населення з небезпечної зони:

взяти документи, гроші й продукти, необхідні речі, лікарські засоби;

за можливості, надати допомогу пенсіонерам, особам з інвалідністю;
дітям дошкільного віку вкласти до кишені або прикріпити до одягу записку,
де зазначається ім'я, прізвище, домашня адреса, а також прізвище матері
та батька, їх контакти;

переміщатись за вказаною адресою. У разі необхідності – звернутись
за допомогою до поліції та медичних працівників.

**Методичні рекомендації відповідно до листа Міністерства освіти і науки України
від 30.07.2014 № 1/9-385.*